

JE OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI OMEZENÍM NEBO PODPOROU?

MUDr. Tereza SZYMANSKÁ
Psychiatrická ambulance Broumov

Design: Eda SZYMANSKÁ

Občanský zákoník 89/2012 Sb. - Omezení svéprávnosti

§ 55

(1) K omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.

(2) Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření.

§ 56

(1) Omezit svéprávnost člověka může jen soud.

(2) Soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož svéprávnosti rozhoduje, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si člověk zvolí.

Občanský zákoník 89/2012 Sb. - Omezení svéprávnosti

§ 57

(1) Soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat, a vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil.

(2) Má-li člověk obtíže dorozumívat se, není to samo o sobě důvodem k omezení svéprávnosti.

§ 59

(1) Soud může svéprávnost omezit v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na jinak určenou určitou dobu, nejdéle však na tři roky. Je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.

CO JE POTŘEBA VZÍT V POTAZ PŘI ROZHODOVÁNÍ?

- Sociální situace
- Psychopatologie
- Schopnosti a dovednosti pacienta
- Čas
- Faktory léčby
- Hodnoty a postoje pacienta
- Jaké je riziko újmy a jaká škoda hrozí

SOCIÁLNÍ SITUACE

- Utrácení, dluhy, půjčky, exekuce (x finanční příjmy)
- Bydlení
- Zaměstnání
- Podpora za strany okolí – rodina, kamarádi ...

PŘÍZNAKY, KTERÉ NARUŠUJÍ SCHOPNOST PACIENTA PRÁVNĚ JEDNAT

- Porucha orientace (delirium)
- Snížený intelekt (mentální retardace, demence)
- Poruchy paměti (amnestický syndrom)
- Porucha exekutivních funkcí
- Porucha řeči a schopnosti komunikovat
- Porucha pozornosti
- Psychóza
- Porucha v sociální interakci (autismus)
- Porucha motivace a volných vlastností
- Impulzivita
- Akutní intoxikace a odvykací stav

POSOUZENÍ SCHOPNOSTÍ PACIENTA

- Orientace v běžném sociálním prostředí
- Finanční gramotnost a schopnost platit svoje účty
- Schopnost zařizovat si záležitosti na úřadech
- Uzavírání smluv – nájemní, pracovní ...
- Podání žádostí o invalidní důchod, dávky, příspěvky ...
- Zneužitelnost a ovlivnitelnost druhými
- Historie fungování v minulosti
- Spolehlivost, dodržování dohod, snaha
- Ochota požádat o pomoc a nechat si pomoci
- Kvalita náhledu na svoje reálné schopnosti a možnosti

ČAS

- Akutní problém
- Dlouhodobý a chronický problém

FAKTORY LÉČBY

- Léčitelnost duševní nemoci
- Ovlivnitelnost stavu nefarmakologickými přístupy
- Spolupráce při léčbě – compliance a adherence

HODNOTY A POSTOJE PACIENTA

- Přání pacienta ve věci omezení svéprávnosti
- Vztah ke svobodě
- Způsob života a životní filosofie
- Smysl života a bytí ve světě
- Víra

JAKÉ JE RIZIKO ÚJMY A JAKÁ ŠKODA HROZÍ?

- Finanční a materiální
 - Hodnotová a psychická
 - Zdravotní
 - Zneužití
 - Ztráta možnosti pokroku a zlepšení kvality života v čase
-
- O co stojí pacient?
 - Otázka kvality života pohledem pacienta, lékaře, sociálního pracovníka

FAKTORY NA STRANĚ LÉKAŘE

- Je lékař aktivní stran uvažování o svéprávnosti pacient?
 - Etické a morální aspekty – aneb jak hodně ublížím.
 - Postoj k omezení svéprávnosti.
 - Vztah s pacientem.
 - Strach z nabourání důvěry a „zrady“ pacienta.
 - Pomoc a podpora versus omezení.
-
- Může návrh podat někdo jiný, abych Černého Petra neměl/a já?

JINÉ ASPEKTY, KTERÉ JSOU VE HŘE

- Kdo bude opatrovníkem?
- Jaký vztah má k pacientovi jeho obec a sousedé?
- Jak daná obec plní roli veřejného opatrovníka?
- Tlaky ze strany rodiny.

**PODAT PODNĚT
K ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ
O OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI A
KDY JE TEN SPRÁVNÝ ČAS ?**

KAZUISTIKA - TOMÁŠ, 42 let

ANAMNÉZA

- Matka psychiatricky léčená
- Ledvinné kameny, zlomený nos při rvačce
- Střední průmyslovou školu stavební ve 4. ročníku přerušil
- Dělnické a výškové práce dříve, nyní hlášen na úřadu práce
- Svobodný, bezdětný – vztah s přítelkyní
- Bydlí v pronájmu v rodinném domě – „skladiště všeho a porodnice koček“
- Dluhy: zdravotní pojišťovna na pojistném a náhrada škody, soudní výlohy, nájem, pokuta za výtržnost

SUBJEKTIVNĚ PŘI 1. VYŠETŘENÍ

Byl to strach z lidí, že viděl nové lidi. Pod nátlakem a hloupostí nenapsat důležitou větu, že podává odpor. Přítekně má narozeniny v půlce května. Měl napsané, že to splácí. Cítí, že oni ho mají na papíře, podmínka. Podmínka už asi začala. Podmínka je 30 měsíců na 24 měsíců. Je tam napsáno, že s alkoholem měl zkušenost a že mohl předpokládat situace. Má napsanou ambulantní ochrannou léčbu a o tom nyní jednají. Má dluh na zdravotním. Připadá si, že je pod někým. Stálo tady v ulici auto Diakonie a chlap měl Spartánskou čepici. Sparta je parta. Včera někoho potkal v Náchodě. S podmínkou nemůže pomoci, když někdo někoho mlátí. Cítí se ještě více zbytečný. Práce, peníze, systém. Šlo by to bez prášku. Teď má přepsanou zahradu, půjčil si na to a zastavil ji. Krutá realita, že je vyřízený v těch papírech. Dluh je napsaný jako represivní cesta penězma. Že výchovný trest nepomůže. U soudu to nezvládl, jedna věta. Má v hlavě písničku „Stačí jen pouhá věta, víš, stačíš mi místo drahých dárků, my spolu chodíme a za ruce se vodíme.“ Vnímá střed té reality. Všechno šlo stranou. Šlo o ten vztah. Má to v hlavě, Všechno to vymazat ... Záleží na každém momentu i slovu. V těch papírech je to všude. Paní, já měl podat odpor. Napsal, že chování a jednání jemu samotnému bylo odporné. Je nedůvěřivý. Důležitou osobu zklamal. Poslední dobou ten alkohol vynechával. Bojí se jít domů.

OBJEKTIVNÍ NÁLEZ

Přichází dle předchozí domluvy v předem domluvený čas. Je neupravený, má dlouhé, neučesané vlasy, je zanedbaného zevnějšku, má zašpiněné oblečení. Chování je nápadné, jeví se být nevyzpytatelný - chování je však vstřícné, bez známek hostility či agrese přes zřejmou paranoiditu. Ulpívá na svých tématech - vyšetření probíhá díky tomuto velmi rozvláčně a chaoticky, je obtížné ho jakkoliv strukturovat a hraničit. Je nejistý, bezradný a nerozhodný. Po skončení vyšetření pacient chvíli nechce odejít z místnosti, jen sedí a nereaguje na pokyny k odchodu. Následně ještě setrvává v blízkosti ambulance a chce znovu se mnou mluvit, i když mu vysvětluji, že to již není možné. Hovoří více o svých tématech, než by odpovídal na položené otázky. Řeč je srozumitelná. Sdělovaný obsah je však hůře srozumitelný, sdělení jsou těžkopádná a šroubovitá. Je orientovaný správně všemi směry. Nálada je obavná, je patrná intrapsychická tenze, emoční reaktivita je stažená. Myšlení je volnějšiho tempa, vágní a rozjíždivé, s četnými obsedantními myšlenkovými ruminacemi, asociálními skoky a ulpívavostí. Neprokazují bludy. Je přítomna paranoidita, která se jeví být důsledkem jeho chaotického myšlení a vnímání světa a neschopnosti se v běžném světě a společnosti dobře orientovat. Poruchy vnímání neprokazují. Osobnost je výstřední, s tendencí k sociálnímu stažení, s neschopností rozumět a fungovat v běžné společnosti, s neschopností chápat a dodržovat společenská pravidla. Osobnost se místy jeví až desorganizovaná. Je anosognostický.

PSYCHIATRICKÁ ANAMNÉZA

- Výchovné středisko
- Psychiatrická péče od 2018: Akutní polymorfní psychotická ataka 2018, nestandardně strukturovaná osobnost 2019, těžká smíšená poruch osobnosti s paranoidními rysy 2020
- v minulosti užíval trazodon, escitalopram, alprazolam, risperidon, depotní injekce zyklopenthixolu a flufenazinu, olanzapin - v léčbě noncompliance.

PRÁVNÍ PROBLÉMY

- 2/2022 soudně znalecky vyšetřen v trestní věci porušování domovní svobody a nebezpečné pronásledování se závěrem paranoidní porucha osobnosti, nebyla prokázána závislost na alkoholu ani na jiných návykových látkách, byl prokázán abusus alkoholu; rozpoznávací a ovládací schopnosti byly sníženy nepodstatně.
- Odsouzen za trestný čin nebezpečného pronásledování a omezování domovní svobody k podmínce 24 měsíců na 30 měsíců.
- Nařízená ambulantní psychiatrická ochranná léčba.

SCHIZOTYPNÍ PORUCHA

1. U jedince se musí projevovat nejméně čtyři z následujících charakteristik po dobu nejméně dvou let, trvale nebo epizodicky:
 - a) nepřiměřené nebo omezené emoční reakce (nemocný vyhlíží chladně a povzneseně)
 - b) chování nebo vzezření je podivné, výstřední nebo zvláštní**
 - c) nespolečenský vztah k jiným lidem, sklon k sociálnímu stažení**
 - d) podezíravost nebo vztahovačné myšlení**
 - e) podezření na paranoidní bludy
 - f) obsedantní ruminace bez vnitřní schopnosti odporu, často s dysmorfofobickým, sexuálním nebo agresivním obsahem**
 - g) občasné senzomotorické iluze a deperzonalizační a derealizační zážitky
 - h) vágní, obřadné, metaforické, komplikované a často stereotypní myšlení a řeč bez masivní inkoherence**
 - i) občasné přechodné, jakoby psychotické epizody s intenzivními bludy, sluchové nebo jiné halucinace a bludům podobné představy, vznikající obvykle bez vnějšího podnětu.**
2. Jedinec nikdy nesplňoval kritéria pro některou z poruch F 20. (schizofrenie).

SCHIZOTYPNÍ PORUCHA - léčba

- Nízká dávka atypických antipsychotik
- Psychoterapie postupy užívanými u schizofrenních pacientů i u hraniční poruchy
- Akceptace pacienta
- Práce s ambivalentními prožitky
- Neinterpretativní intervence
- Trénink sociálních dovedností

MULTIDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE

- ambulantní psychiatr
- Péče o duševní zdraví z.s. – služba sociální rehabilitace
- Člověk v tísní – dluhové poradenství
- Úřad práce

Zařízeno: příspěvek na bydlení, invalidní důchod.

OMEZIT ČI NEOMEZIT? Je to fifty fifty.

PROTI OMEZENÍ

- narušení podstaty bytí Tomáše
- riziko ztráty důvěry
- potřeba svobody a volnomyšlenkářství
- paranoidita vůči systému a úřadům
- křivda způsobená soudním jednáním
- snaží se
- zná své dluhy a postupně je splácí
- vždy se nějak protluče
- nedobrá spolupráce v obci, kde žije

PRO OMEZENÍ

- dluhy trvají
- mizivé finanční prostředky
- stále pozdě platí složenky včetně nájmu
- zastavěná zahrada
- nevyhovující bydlení
- mohl by se mít lépe
- neškodit nečinností zapojených pracovníků
- špatná léčitelnost duševní poruchy

CO BY MI POMOHLA?

- Objektivizace kognitivních funkcí psychologickým vyšetřením
- Dobré zprávy stran splacených dluhů
- Vydržet?
- Možnost omezení svéprávnosti na zkoušku

ZOTAVENÍ

- Naděje
- Zplnomocnění
- Odpovědnost za sebe
- Smysluplná role
- Propojení
- Identita
- Smysl života
- Posílení pravomocí
- Podstupování rizik
- Jedinečnost každého člověka
- Nic o nás bez nás
- Zaměření na silné stránky
- Srozumitelnost
- Nejsme soudci, jsme pomáhající profesionálové.

**DĚKUJI ZA
POZORNOST**

tereza.szymanska@seznam.cz